

DOI: 10.7596/taksad.v7i5.1544

Citation: Öztabak, M., & Özyürek, A. (2018). Okul Öncesi Çocuklarda Öz Düzenleme Becerileri ile Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme. Journal of History Culture and Art Research, 7(5), 385-395. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v7i5.1544>

Okul Öncesi Çocuklarda Öz Düzenleme Becerileri ile Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme

An Investigation on Relation between Self-Regulation Skills of Pre-School Students and Parental Attitudes

Meryem Esra Öztabak¹, Arzu Özyürek²

Abstract

This research aims to investigate the relation between self-regulation skills of pre-school students and the effect of parental attitudes. The subjects of this study consist of 155 children, 79 girls and 76 boys, who were going to the pre-school education institutions affiliated to the Bartın Provincial National Education Directorate and their parents. In order to determine the self regulation skills of the children the "Pre-school Self Regulation Scale" has been applied to the children individually, and to determine the attitudes of the parents the "Family Attitude Inventory" has been used to collect the data. Since there has been no distribution of normality encountered in the test of normality, the Mann-Whitney U test has been used in the two group comparisons, for the correlation between the variables, the Spearman's rank correlation coefficient has been used. The significance level has been determined as 0,05. As a conclusion, no significant correlation has been detected between the attention/impulse control and positive feeling scores, which are sub-dimensions of self regulation skills, and the sub-dimensions and total score's of family attitudes inventory. It can be obviously seen that especially the attention and impulse sub dimensions of the pre-school girl students in the experimental group have been more developed and that these children show high self-regulation skills in this sub dimension. It was determined that the parents of the study group had the highest attitudes to identify with their children, followed by social mobility, democratic attitudes and compliance behaviors.

Keywords: Parent attitudes, Early childhood, Preschool period, Self regulation, Attitude.

¹ Bartın Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, Türkiye. E-mail: moztabak@bartin.edu.tr

² Karabük Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, Türkiye. E-mail: a.ozyurek@karabuk.edu.tr

Öz

Bu çalışmada, okul öncesi periyodundaki çocukların öz düzenleme becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmiştir. Çalışma grubunu Bartın İli Millî Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı anasınıflarına devam eden 79 kız 76 erkek olmak üzere toplam 155 çocuk ve bu çocukların anne-babaları oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında çocukların öz düzenleme becerilerinin belirlenmesinde "Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği", annelerin ve babaların çocuk yetiştirme tutumlarının belirlenmesinde "Aile Tutum Envanteri" kullanılmıştır. Verilerin analizinde, puanlar normal dağılım göstermedikleri için iki gruplu karşılaştırmalarda Mann-Whitney U testi, değişkenler arasındaki ilişkide Spearman's Brown korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Anlamlılık seviyesi olarak 0,05 kullanılmıştır. Çalışma sonucunda; Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği Dikkat/Dürtü Kontrolü ve Olumlu Duygu alt boyutları puanı ile Aile Tutum Envanteri alt boyutları ve toplam puanları arasında anlamlı bağlantı bulunmamıştır. Çalışma grubundaki kız çocukların özellikle Dikkat/Dürtü alt boyutu puanlarının daha fazla olduğu, çocukların dikkat/dürtü alanında yüksek düzeyde öz düzenleme becerileri gösterdikleri belirlenmiştir. Çalışma grubundaki anne-babaların, çocuklarıyla özdeşim kurma davranışlarının en yüksek düzeyde olduğu ve bunu sosyal hareketlilik, demokratik tutum ve uyma davranışının izlediği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anne-Baba tutumu, Erken çocukluk, Okul öncesi, Öz düzenleme, Tutum.

Giriş

Öğrencilerin öz düzenlemeli öğrenmeleri araştırmacılar ve eğitimciler için sürekli ilgi odağı olmuştur. Araştırmalar öğrencilerin, zor akademik görevlere rağmen, akademik mükemmelliğe ulaşmak için eylemlerini nasıl düzenleyeceklerini ve akademik hedeflerini sürdürmeyi öğrenmeleri gerektiğini göstermiştir. Sınıfta, bazı öğrenciler akademik görevlerde bulunurken, başarıya yönelik çaba, etkinliğin zorluğundan zevk alma, uygun öğrenme stratejileri kullanma, özel hedefler belirleme, yüksek bir öz-yeterlilik düzeyi sergileme, uyarlanabilir öz-düzenleme stratejileri ve motivasyon örüntüleri sergilerler. Bazı öğrenciler ise bunun aksine, çaba göstermeyi bırakmakta, faaliyetteki ilgiyi kaybetmekte, belirli hedef ve stratejiler belirleyememekte ve düşük öz yeterliliğe sahip olmaktadır (Bembenutty, 2007). Bu bağlamda öz düzenleme; bireyin düşüncelerini, duygularını, dürtülerini, dikkatini ve davranışlarını kontrol etmesi ve düzenlemesi olarak tanımlanmaktadır. Öz düzenleme, bireyin öz bilincinin olması, çevresini tanıması ve kendi bireysel amaçlarına ulaşmakta söz konusu çevre ile nasıl etkileşime geçeceğini karar vermesi olarak da tanımlanmaktadır (Fındık Tanrıbuyurdu, 2012).

Öz düzenleme hayatın başlamasıyla başlamaktadır. Yaşam süren her canlı, gelişimini ve çevreye uyum sağlamasını yönlendiren öz düzenleme ve öz örgütlenme mekanizmalarına sahiptir. Öz düzenleme becerisinin, kişinin çevresiyle en uygun düzeyde ilişki kurmasını sağlamak için kendisini gözlemlemesine ve davranışlarını kontrol etmesine imkân veren, duygular, dikkat ve davranıştan oluşan bir dizi birbiriyle ilişkili becerileri olduğu belirtilmektedir (Ertürk, 2013). Öz düzenleme bir termostata benzetilmiştir. Nasıl termostat bir ısıyı belirli bir sıcaklıkta tutma özelliğine sahipse, öz düzenleme becerileri de aynı şekilde işlev görmektedir. Bireyin sahip olduğu öz düzenleme becerileri çevresini değiştirir, çevre de bireyin öz düzenleme becerilerinin ilerlemesine katkı sağlar. Bu süreçte bireyin inançları, çevreden ve gelecekte bekledikleri yapacaklarını etkiler. Bireyin benlik kavramı ve çevresi de kendisiyle ilgili izlemlerini ve bir işe ilişkin yargılarını etkiler. Kısaca öz düzenleme becerilerinin gelişiminde, birey ve çevre arasında bir ilişki vardır (Can Aran, 2015).

Öz düzenlemeyi oluşturan bileşenler ve öz düzenlemenin doğası, farklı şekillerde açıklanmıştır. Öz düzenleme kavramının tanımındaki farklılıkların en önemli nedenini, kuramsal alt yapıdaki farklılıklar

oluşturmaktadır. Teorik açıdan öne sürülen her bir yaklaşım, farklı yapıları vurgulamasına rağmen aynı noktalarda birleşmektedir. İleri sürülen teorik yaklaşımlar Davranışsal Öz Düzenleme Teorisi, Sosyal Bilişsel Öz Düzenleme Teorisi, Vygotsky'nin Öz Düzenleme Teorisi, Fenomenolojik Bakış ve Bilgi İşleme Öz Düzenleme Teorisi olarak ele alınabilir. Davranışçı teorinin ilk temsilcilerinden Pavlov, çalışmalarında hayvanlar ve insanların bilgiyi kazanmasında çevresel etkenlerin önemli olduğunu ortaya koymuştur. Skinner ve Thorndike da davranışın tekrarlanmasında çevresel şartların niteliğinin önemli olduğunu ileri sürmüşlerdir (Fındık Tanrıbuyurdu, 2012). Davranışçı teoriye göre, davranışlara yön veren dışsal çıktılardır. Bir davranışın ortaya çıkmasında, dışsal ödüller ve cezalar etkili olmaktadır. Davranışçı yaklaşıma göre öz düzenlemede ertelenmiş bir tepki olan çoklu tercihler arasından seçim yapma yeteneği ön plana çıkmaktadır. Bireyler daha büyük ödüller almak için mevcut ödülleri ertelemeye meyillidirler ve bunun için kendilerini organize etme ve düzenleme çabası gösterirler (Çetin ve Gelbal, 2008). Sosyal bilişsel teori, Bandura'nın çalışmalarına dayanmaktadır ve bu teoride öğrenme için çevresel faktörlere ve gözlem yoluyla öğrenmeye vurgu yapılmaktadır. Sosyal bilişsel teoriye göre öğrenme birey, çevre ve davranış olmak üzere üç temel bileşenin birbiriyle etkileşimi sonucu oluşmaktadır Bireyin öz-yeterlik algısı faaliyet tercihini, zorluklara karşı sabrını, çaba seviyesini ve performansını etkilemektedir (Aktan, 2012).

Vygotsky'nin öz düzenleme teorisine göre, bireyin öğrenme sürecinde sosyal etkileşim büyük bir önem taşımaktadır. Aktif ve sosyal bir süreç olarak öğrenme, öğrenenlerin çevredeki bireylerle ve akranlarıyla işbirliği içinde etkileşimle meydana gelen çeşitli gelişimsel aşamalarla oluşmaktadır. Sosyal kültürleşme, bireyin içinde yaşadığı kültürden etkileşim ve model almayla etkilenecek kendi üyesi olduğu toplumun dilini konuşmayı öğrenmesiyle oluşur. Düşünce gelişimi de dil ile sağlanır (Aktan, 2012). Vygotsky'e göre çocukların öz düzenleme gelişimlerinde bağımsız performansın desteklenmesi yanında zihinsel işlevlerin etkileşimler içinde akranlarla ya da öğretmenlerle paylaşılması oldukça önemlidir (Fındık Tanrıbuyurdu, 2012).

Konuya farklı bir bakış açısıyla yaklaşan fenomenolojik bakış teorisinde, üzerinde durulan konu öğrencilerin kendilerini nasıl algıladıkları ve gerçekleştirebildikleridir. Fenomolojistler, öz düzenlemenin gerçekleşebilmesi için öğrencilerin kendi kimlikleri, kabiliyetleri, sınırları, amaçları hakkındaki fikirleri gibi öz kavramları ile kendileri hakkında hissettikleri ve kendilerini nasıl gördüklerine ilişkin düşünceleri gibi öz imajlarının gelişmesi gerektiği görüşündedirler (Çetin ve Gelbal, 2008). Bilgi işleme teorisinde hatırlama stratejileri, öğrencilerin öğrenmesine yardımcı olan önemli bir özelliktir. Öğrencilerin bilgiyi saklama ve sonra geri çağırma kullandıkları bilişsel stratejiler dikkat, tekrarlama ve yeniden organize etmedir. Öz düzenlemeli öğrenmede saklanan bilgilerin geri getirilmesi, üzerine yeni bilgiler eklenerek hedefe ulaşmayı sağlamaktadır (Çetin, 2009).

Çocukların öz düzenleme becerilerinin gelişimine bakıldığında, bebeklerin üç-dört aydan önce, yönlendirilmeyi çok az kabul ettikleri ve serbest bırakılmanın sıkıntıya yol açabileceği, zorunlu dikkat döneminde oldukları görülmektedir. Bebekler dört aylıkken, biraz daha kendileri üzerinde kontrol geliştirebilir ve bir yerden başka bir yere yönelebilirler. Bu kontrolü geliştirebilmeleri, ailelerin daha az duygusal ve esnek davrandıklarında gözlenebilmektedir. Harman, Rothbart ve Posner (1997) yaptıkları çalışmada, üç-altı aylık bebeklerin yeni sunulan aşırı uyarıcıların rahatsızlığından nasıl kurtulacağını bildiklerini belirlemişlerdir. Bebekler olumsuz duyulanmaya neden olabilecek sesli ve ışıklı bir görüntü gösterilmiş ve daha sonra ses yapan oyuncaklar gibi ilginç görsel ve işitsel dikkat dağıtıcılar sunulmuştur. Bebekler dikkat dağıtıcılara yöneldikçe, yüzlerinden ve seslerinden sıkıntılarının kaybolduğu, sonrasında dikkat dağıtıcı oyuncak veya nesne kaldırıldığında bebeklerin kaygılarının arttığı görülmüştür. Ayrıca bunun oyuncağın ortadan kaldırılmasındaki hayal kırıklığının etkisiyle olmadığı vurgulanmıştır. Daha sonraki çalışmalarda bebeklerin acil durum gerektiren durumlarda, bir dakikalık kısa bir süre oyalanmaları sağlandığında sakinleşebilecekleri bulunmuştur. Bu durum, yönlendirici iletişim şeklinin çocukların erken duygusal kontrolünde önemli bir rol oynayabileceğini düşündürmüştür. Batı toplumlarında, bakım veren

kişiler çocukların özdenetim geliştirmesine yardımcı olmak için çocukları yönlendirmeyi kullanmaktadırlar. Çocuklukta ve yetişkinlikte, olumsuz duyguları kontrol altına almak için yürütücü biliş ve çabalı denetim önemlidir (Rothbart, Sheese, Rueda ve Posner, 2011).

Bu bağlamda öz düzenlemeyi etkileyen ve bu becerilen gelişmesinde rol oynayan birçok faktörden söz edilmektedir. Örneğin, aileler çocuklarının öz-düzenleme becerilerinin kazanımında son derece etkilidir. Çocukluğun ilk yıllarında, çocuklar aile ortamındaki bireylerin hedef belirleme, güdülenme ve belirli stratejileri kullanma gibi öz-düzenleme davranışlarını gözlemler ve buna bağlı olarak kendi öz-düzenleme davranışlarını oluştururlar. Bu açıdan ailelerin öz-düzenleme konusunda model olmaları önemlidir. Çocuğun örnek aldığı anne-babanın çocuğuyla özdeşim kurması, sevgi ve saygı duyulan bireyler olmaları, çocuklarına karşı olumlu tutumlar sergilemeleri oldukça önemlidir. Çocukla en yoğun iletişimde olan kişiler anne ve babalardır. Bu nedenle anne ve babaların çocuklarına karşı tutumları, çocukların kendine güvenli ve özdenetimi gelişmiş bireyler olmaları üzerindeki etkisi büyüktür (Üredi ve Erden, 2009). Özellikle okul öncesi yıllarda, anne-babaların çocukları üzerinde etkisi daha güçlü hissedilmektedir. Diğer gelişim alanları yanında, anne-baba ve çocuk etkileşimi, çocukların sosyal ve duygusal gelişiminin kalitesinden oldukça etkilenmektedir. Çocukların kendisine güvenen, farklı düşünebilen, özgür ve kendi haklarını koruyan, diğer çocuklarla işbirliğinde bulunabilen, hem kendisi hem de etraflarındakilerle barışık, uyumlu kişilik geliştirmelerinde, ebeveynlerin çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimini desteklemeye dair tutumlarının etkisi büyüktür (Kandır ve Alpan, 2008). Okul öncesi dönemde, çocuğun sosyal çevresine sınıf arkadaşları ve mahalle arkadaşları da katılmaktadır. Bu dönemde oyun oynarken ve farklı durumlarda çocuğun duygusal durumunu ifade etmesiyle öz düzenleme becerisi ortaya çıkmaktadır. Yeni sosyal etkileşimler, duygu düzenleme ve toplumsal beklentiler konusunda önemli bilgi sağlamakta ve çocuğun öz düzenleme mekanizmalarında gerçekleşen bilişsel gelişimine katkı sağlamaktadır. Çocuğun kendi davranışlarını kontrol etme becerisi, kişiliğinin gelişmesinde ve sosyalleşmesinde büyük rol oynamaktadır (Ertürk, 2013). Bununla birlikte, erken okul yıllarındaki öz düzenleme becerilerinde cinsiyet farklılıklarının etkisi olduğu görülmüştür. Öz düzenleme becerilerinde kızların erkeklerden daha fazla başarı ve olumlu davranış özellikleri gösterdikleri belirtilmiştir (Matthews, 2009). Öz düzenleme becerilerinin gelişiminde yetişkinlere düşen görevin, özellikle çocukların birincil çevresini oluşturan anne-babalar olarak onların öz düzenleme becerilerini destekleyecek ortamlar sunmak ve öz düzenlemelerini destekleyici tutumlar sergilemek olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada okul öncesi yaş grubunda yer alan bireylerin öz düzenleme becerileri ve anne-babaların çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı fark olup olmadığını incelemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, şu sorulara cevap aranmıştır:

- Okul öncesi yaş grubu çocukların öz düzenleme beceri düzeyleri nasıldır?
- Çocukların öz düzenleme becerileri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Okul öncesi yaş grubu çocuğu olan anne-babaların çocuk yetiştirme tutumları nasıldır?
- Okul öncesi yaş grubu çocuklarının öz düzenleme becerileriyle anne ve babalarının çocuk yetiştirme tutumları arasında nasıl bir ilişki vardır?

Yöntem

Model

Araştırma nicel olarak tasarlanmış, evren hakkında genelleme yapabilmek için evrenden alınan bir grup üzerinde yapılan tarama düzenlemeleri olarak ifade edilen, ilişkisel tarama deseninde yapılandırılmıştır

(Türkdoğan, 2014). Desende bağımlı değişken okul öncesi dönem çocukların “öz düzenleme becerisi”, etkisi incelenen bağımsız değişken ise cinsiyet ve anne-baba tutumlarıdır.

Çalışma Grubu

Araştırmının çalışma grubunu 2015-2016 öğretim yılı Bartın İli merkezindeki Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı resmi anasınıflarına devam eden 79 kız ve 76 erkek olmak üzere 155 anasınıfı öğrencisi ve bu çocukların anne veya babaları oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Verilerinin toplanmasında, “Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği” ve “Aile Tutum Envanteri” kullanılmıştır.

Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda Dikkat/Dürtü Kontrolü ve Olumlu Duygu olmak üzere iki faktörden oluştuğu belirlenmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısının (α) Dikkat/Dürtü Kontrolü için 0,88, Olumlu Duygu alt boyutu için 0,80 ve tamamı için 0,83 olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin test-tekrar test güvenirliliği için Spearman Brown korelasyon katsayısı 0,86 olarak bulunmuştur. Çocukların dikkat, duygu ve dürtülerini ölçmek için güvenilir bir test olan Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği, öz düzenlemenin üç alt boyutunu da kapsayan bir değerlendirme yapabilmektedir. Ölçeğin ilk bölümünde yer alan 10 farklı görev ile çocukların öz düzenleme performansları değerlendirilmektedir. Hazrı erteleme seviyesinin saptanmasında Oyuncak Paketleme, Şekerleme Saklama ve Dil Üzerinde Şekerleme Tutma görevleri; yönergeleri izleyebilme süreçlerini gösteren yürütücü kontrolü ölçmek için Denge Tahtası, Kule Yapma ve Kalem Tıklatma görevleri; sosyal uyum becerilerini değerlendirmek için Kule Toplama, Oyuncak Ayırma ve Oyuncak Geri Verme görevleri kullanılmaktadır. Ölçeğin Dikkat/Dürtü Kontrolü alt boyutundan en fazla 30 puan, Olumlu Duygu alt boyutundan en fazla 18 puan ve tamamından en fazla 48 puan alınabilmektedir (Fındık Tanrıbuyurdu ve Güler Yıldız, 2014).

Aile Tutum Envanteri; Öner ve Torun (1990) tarafından anne ve babaların çocuk bakımı tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilen Envanter Demokratik/Otoriter Çocuk Yetiştirme Yöntemleri (DEMO) (8 madde), Çocuklarla Özdeşleşme (ÖZDEŞ) (15 madde), Uyuma Davranışı (UYMA) (7 madde) ve Sosyal Hareketlilik (SOSHAR) (15 madde) olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Envanter 4'lü likert tipinde olup ifadelere “katılmıyorum-1 puan” ve “tamamen katılıyorum-4 puan” arası dört seçenektan birini işaretlenmesi istenmektedir. Yüksek puan bireyin alt testlerin belirlediği tutumları benimsediğini göstermektedir. Aile Tutum Envanteri alt boyutlarından DEMO, anne-babaların çocuklarına yönelik otoriter veya demokratik tutumlarını yansıtmaktadır. ÖZDEŞ alt boyutu, anne ve babaların çocuklarına tahammül etme motivasyonlarının aslını yansıtmaktadır. UYMA, ailenin düzeninin ve yapısının geleneksel ahlaka ve temel yetiştirmeye uygun sosyal normlarını yansıtmaktadır. SOSHAR ise anne-babaların toplumda gerçekleşen sosyal değişim ve çağdaşlaşma süreci karşısındaki uyumunu yansıtmaktadır (Akt.: Tezel Şahin ve Özyürek, 2008). Envanterin 30 maddelik kısa formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Torun (1989) tarafından yapılmış ve güvenilirlik katsayısı 0,81 olarak bulunmuştur. Daha sonra, Öner (1992) tarafından yeniden gözden geçirilerek elde edilen 90 madde, farklı bir anne grubuna uygulandıktan sonra 45 maddelik form elde edilmiştir (Öner, 1996).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması aşamasında, etik izin ve gerekli resmi izinlerin alınmasının ardından okullara gidilerek öğretmen ve öğrencilerle tanışılmış, kendileri ile bir çalışma yapılacağı anlatılmıştır. Öğretmenlerden ailelere, Aile Tutum Envanterini göndermeleri ve geri toplamaları istenmiştir. Formu geri gönderen ailelerin çocuklarına Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği bireysel olarak uygulanmıştır. Uygulama öncesi, ölçeğin uygulanma örneklerini içeren video görüntüleri izlenmiş ve uygulama sürecine hazırlık yapılmıştır.

Uygulamalar, çocuk ve uygulayıcının sınıf dışında baş başa kalabileceği bir ortamda yapılmıştır. Ölçek materyallerinin önceden hazırlandığı masada, ilgili yönergeler çocuğa verilerek alınan cevaplar kaydedilmiştir. Her bir çocuk için yaklaşık 20 dakika süren uygulamada, çocuğu motive edici davranılmaya özen gösterilmiştir.

Elde edilen veriler, bilgisayara kaydedilmiş, puanlar normal dağılım göstermedikleri için iki grulu karşılaştırmalarda Mann-Whitney U testi, değişkenler arasındaki ilişkilerde Spearman's Brown korelasyon analizi yapılmış, anlamlılık seviyesi olarak 0,05 kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği ve Aile Tutum Envanteri puanlarına ilişkin bulgular ele alınmıştır. Tablo 1'de katılımcı çocukların Öz Düzenleme Becerileri Ölçeği puan dağılımları verilmiştir.

Tablo1. Çocukların Öz Düzenleme Becerileri Ölçeği Puanları Dağılımı

ÖDBÖ Alt Boyutlar	n	Ortalama	Median	Minimum	Maximum	ss
Dikkat/Dürtü Kontrolü	155	28,13	30,00	14,00	30,00	3,29
Olumlu Duygu	155	11,88	13,00	3,00	18,00	3,59

Tablo 1 incelendiğinde, çocukların Öz Düzenleme Becerileri Ölçeği Dikkat/Dürtü Kontrolü alt boyutundan aldıkları en yüksek puanın 30 ve en düşük puanın 14 olduğu, Olumlu Duygu alt boyutundan aldıkları en yüksek puanın 18 ve en düşük puanın 3 olduğu görülmektedir. Çocukların aldıkları ortalama puanlar (Dikkat/Dürtü Kontrolü ort.=28,13, Olumlu Duygu ort.=11,8) dikkate alındığında, çalışma grubundaki çocukların öz düzenlemelerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 2'de örneklem grubunda yer alan çocukların Öz Düzenleme Becerileri Ölçeği alt boyut puanları ile çocukların cinsiyetleri arasındaki farklılığa ilişkin bulgulara değinilmiştir.

Tablo 2. Çocukların Öz Düzenleme Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

ÖDBÖ Alt Boyutlar	Cinsiyet	n	Ortalama	ss	Sıra Ort.	MWU	
						Z	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	Kız	79	28,43	3,28	84,40	-2,012	0,044*
	Erkek	76	27,82	3,30	71,35		
Olumlu Duygu	Kız	79	11,92	3,38	78,18	-0,052	0,958
	Erkek	76	11,84	3,81	77,81		

* $p < 0,05$

Tablo 2 incelendiğinde, Öz Düzenleme Becerileri Ölçeği Dikkat/Dürtü Kontrolü alt boyut puanı ile çocukların cinsiyeti arasında manidar bir fark görülmektedir ($p < 0,05$). Kız çocuklarının Dikkat/Dürtü Kontrolü puanları (ort.=28,43) erkek çocukların aynı puanından (ort.=27,82) yüksektir. Olumlu Duygu alt boyut puanı ile cinsiyet arasında manidar bir farklılık yoktur ($p > 0,05$). Buna göre; kız çocukların Öz Düzenleme Becerileri Ölçeği Dikkat/Dürtü Kontrolü alt boyutundan aldıkları puanların erkek çocuklardan

anlamli düzeyde yu'ksek olduğu, Olumlu Duygu alt boyutu puanlarında ise cinsiyetin etkili olmadığı söylenebilir.

Tablo 3'te örneklem grubunda yer alan anne-babaların Aile Tutum Envanteri puan dağılımları verilmiştir.

Tablo3. Anne-Babaların Aile Tutum Envanteri Puanları Dağılımı

Alt Boyutlar	n	Ortalama	Median	Minimum	Maximum	ss
DEMO	155	27,74	28,00	16,00	66,00	4,25
ÖZDEŞ	155	40,86	42,00	21,00	56,00	6,82
UYMA	155	21,03	21,00	10,00	28,00	3,57
SOS HAR	155	38,99	38,00	24,00	58,00	6,50
Toplam	155	128,63	129,00	78,00	184,00	16,33

Tablo 3'te çalışma grubundaki anne-babaların Aile Tutum Envanteri alt boyut puanları minimum ve maximum değerlerine göre incelendiğinde; ÖZDEŞ alt boyut puanının (ort.=40,86) en yu'ksek düzeyde olduğu, bunu sırasıyla SOS HAR (ort.=38,99), UYMA (ort.=21,03) ve DEMO (ort.=27,74) alt boyut puanlarının izlediği görülmektedir. Buna göre, çalışma grubundaki anne-babaların çocuklarıyla özdeşim kurma davranışlarının en yu'ksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 4'te z Düzenleme Becerileri leği ve Aile Tutum Envanteri puanları arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon sonuçları verilmiştir.

Tablo 4. z Düzenleme Becerileri leği ve Aile Tutum Envanteri Puanları Arasındaki Korelasyon Sonuçları

z Düzenleme leği	Becerileri	Aile Tutum Envanteri				
		DEMO	ÖZDEŞ	UYMA	SOS HAR	Toplam
	r	0,050	0,064	0,131	-0,002	0,056
Dikkat/Dürtü Kontrolü	p	0,538	0,431	0,105	0,976	0,485
	n	155	155	155	155	155
	r	0,028	-0,004	-0,018	0,009	0,001
Olumlu Duygu	p	0,728	0,965	0,827	0,915	0,994
	n	155	155	155	155	155

Tablo 4'e göre, z Düzenleme Becerileri leği alt boyutları puanı ile Aile Tutum Envanteri alt boyut ve toplam puanları arasında manidar bir ilişki görülmemektedir ($p>0,05$). Bu bulguya göre, okul öncesi çocukların öz düzenleme becerilerinin anne veya baba tutumlarından anlamli düzeyde etkilenmediği söylenebilir.

Tartışma

Çalışmada, öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolünün kız çocuklarında erkek çocuklardan daha iyi düzeyde olduğu, olumlu duygu durumlarının ise çocukların kız ya da erkek olmasından anlamlı düzeyde etkilenmediği belirlenmiştir. Bu bulguları destekleyen çalışmalar yanında (Raffaelli, Crockett ve Shen, 2005; Smith-Donald, Raver, Hayes ve Richardson, 2007), cinsiyet ile öz düzenleme becerilerinin ilişkili olmadığını gösteren çalışmalar (Ertürk Kara ve Gönen 2015; Fındık Tanrıbuyurdu, 2012) da mevcuttur. Bir başka çalışmada kızların, erkeklere göre nesnelere keşfetmeye ve ilgilerini yüz ifadeleriyle göstermeye daha çok zaman harcadıkları bulunmuştur (Weinberg, Tronick, Cohn ve Olson, 1999). Çetin (2009) ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri öz-yeterlilik düzeylerine ilköğretim programının etkisinin, cinsiyete göre manidar bir farklılık ortaya koymadığını saptamıştır. Bembenutty (2007) çalışmasında, cinsiyet ve etnik farklılıkların öz düzenleme ile ilgili ilişkili olup olmadığına dair literatürde tutarsızlık olduğunu belirtmiştir. Öz düzenleme üzerinde cinsiyet ve etnik köken farklılıklarının etkisinin daha fazla araştırılması gerektiğini savunmuştur. Kendi çalışmasının sonucunda da cinsiyet ve etnik farklılıkların öz düzenleme becerilerine etkisini belirsiz bulmuştur. Jahromi ve Shifter (2008), çalışmalarında 4,5-5,5 yaş çocukların öz düzenlemelerinin cinsiyete göre değişiklik göstermediğini belirlemişlerdir. Tüm bu çalışmalar değerlendirildiğinde, alan yazında öz düzenleme becerilerini etkileyip etkilemediğinin tartışma konusu olduğu, cinsiyetin tek başına öz düzenleme becerilerini açıklamada yetersiz kaldığı söylenebilir. Öz düzenleme becerilerinin cinsiyet yanında bir başka değişkenin ortak etkisiyle ortaya çıkmış olması muhtemel görünmektedir.

Çalışmada, genel olarak okul öncesi yaş grubu çocukların öz düzenleme becerilerinin anne-baba tutumlarından anlamlı düzeyde etkilenmediği belirlenmiştir. Anlamlı farkın olmamasının biri nedeni, çalışmada kullanılan yöntemle ilgili olabilir. Verilerin toplanmasında sınıftaki çocukların anne-babalarına Aile Tutum Envanteri gönderilerek doldurmaları istenmiş ve geri dönüş sağlandıktan sonra çocuğun öz düzenleme becerileri değerlendirilmiştir. Buna göre, tutum belirleme çalışmasına gönüllü olarak katılan ebeveynlerin çocuklarıyla yakından ilgili oldukları varsayılabilir. Ölçeği doldurmak üzere alıp da doldurmayan ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili konulara daha az ilgi gösterdikleri düşünülebilir. Dolayısıyla bu çalışmadaki anne-babalar, bu açıdan benzer özelliğe sahip bir grup olduğundan çocuklarının öz düzenleme becerileri değişmemiş olabilir.

Öz düzenleme becerilerini etkileyen faktörler incelendiğinde, çocukların birinci çevresini oluşturan anne-babalarının öz düzenleme becerileri üzerinde etkisinin olması beklenmektedir. Bandura'nın sosyal öğrenme teorisine göre, bireyin kendini düzenleme sistemleri çevresel etmenleri gözlemleyerek hedefli davranış için bir esas oluşturmaktadır. Bu durum bireylerin düşünceleri, duyguları, güdülenmeleri ve hareketlerini kontrol edebilmelerini sağlamaktadır. Öz yeterlikleri konusunda emin olmayan insanlar, kendileri için tehdit unsuru olarak gördükleri durumdan uzak kalmayı tercih ederler. Ulaşmak istedikleri amaçlara erişmek için daha az istekli ve daha az azimli görünürler (Bayrakçı, 2007). Çaba kontrolündeki araştırmaların çoğu çocukların davranışsal öz düzenlemelerine odaklanır. Örneğin, geciktirmeyi etkinleştirme görevleri, çocukların hayal kırıklığını ortadan kaldırma, beklemelerini ve dürtülerini kontrol etme yeteneklerini artırır. Daha yüksek dürtü kontrol seviyesine sahip olan çocuklar, sonraki uyum sorunları için davranışlarını yönetmek adına mücadele eden çocuklara göre önemli ölçüde daha düşük risk altında bulunmuştur. Son olarak, çocuklar sadece dürtülere direnmek için değil, aynı zamanda yetişkinlerin kurallarını içselleştirdiklerini ve meydan okuyan yollardan ziyade uyumlu hareket ettiklerini göstermeleri için de çalışacakları durumlarla karşı karşıya kalıyorlar (Smith-Donald, Raver, Hayes ve Richardson, 2007).

Her kültürün kendine özel çocuk yetiştirme tutumları olabilir. Bu nedenle örneklem grubundaki anne-babaların, aile tutumlarının öz-düzenlemedeki rolüne ilişkin kültürel birliklerinden dolayı çocuklarının öz düzenleme becerilerinde anlamlı bir fark olmamış olabilir (Üredi ve Erden, 2009). Daha önceden benimsenmiş bazı kültürel davranış kalıpları örnekleri, çocukların öz düzenleme becerilerini etkileyebilir. Kız ya da erkek çocuklarına yüklenen farklı sorumluluklar ve beklentiler, çocukların kendilerini düzenleme

becerilerine yönelik çabaları üzerinde etkili olabilir. Öz-düzenleme üzerine yapılan araştırmalar, çocuklarda istemsiz tepki oluşturmaya dayalı yanıtları üzerinde kontrolü uygulamak için kullandıkları duygu, dikkat ve davranış düzenleyici stratejilerindeki bireysel farklılıkları dikkate almakta ve incelemektedir (Smith-Donald, Raver, Hayes ve Richardson, 2007).

Bu çalışmada, çocukların öz düzenleme becerileriyle anne-babalarının çocuk yetiştirme tutumları arasında bir ilişki olacağı öngörülmüştür. Araştırma sonucunda öz düzenleme becerileri ile anne-baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki çıkmamıştır. Konuyla ilgili olarak Üredi ve Erden (2009), sınav kaygısı dışında mevcut motivasyonel inançlarla öz-düzenleme stillerinin manidar bir yordayıcısı olarak algılanan anne-baba tutumlarının çok önemli olduğunu, kabul/ilgi boyutunun bunda büyük bir payı olduğunu saptamışlardır. Bu çalışmada, çalışma grubunda yer alan ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının benzer özellikte ve olumlu özellikte olması, öz düzenleme becerileriyle tutumlar arasında manidar bir ilişki bulunmayışını açıklayabilir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışma sonucunda, örneklem grubunu oluşturan okul öncesi yaş grubu çocukların dikkat/dürtü kontrollerinin olumlu duygularından daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Anne-babaların çocuklarıyla özdeşim kurma davranışlarının yüksek düzeydedir ve bunu sosyal hareketlilik, demokratik tutum ve uyma davranışı izlemektedir. Genel olarak okul öncesi yaş grubu çocukların öz düzenleme becerilerinin anne veya baba tutumlarından anlamlı düzeyde etkilenmemektedir.

Elde edilen bulgular ve literatür bilgileri ışığında aşağıdaki tavsiyeler ortaya konmuştur:

- Bu çalışmada il merkezindeki benzer özelliklerdeki ailelerle çalışılmıştır. Bu da araştırma sonucunda bir etki oluşturmamış olabilir. Öz düzenleme becerilerine anne baba tutumlarının etkisini inceleyecek araştırmalarda daha karma özellikler gösteren bir örneklem grubuyla çalışılabilir.
- Anne-babaların öz düzenlemenin dikkat dürtü kontrolü ve olumlu duygu boyutlarında, çocuklarını erken yaşlardan itibaren desteklemeleri konusunda farkındalıklarını artıran eğitimler düzenlenebilir.
- Yapılacak farklı bir çalışmada, çocuklarda öz düzenlemeyi etkileyen farklı değişkenler incelenebilir.
- Öz düzenleme becerileri ile ilgili yapılan araştırmaların birçoğunun ortaöğretim ya da yükseköğretim kademelerinde ölçüldüğü görülmüştür. Oysaki okul öncesi dönem ve ilköğretim dönemi çocuklarında öz düzenleme becerilerinin nasıl geliştiği ya da geliştirilmesi için neler yapılması gerektiği üzerinde durulması önemli görünmektedir. Bu nedenle, hangi aile tutumlarının sergilenmesi gerektiği, bu becerilerin gelişmesi için yapılabilecek aile eğitim programlarının neler olabileceği, aile eğitim programları yoksa nasıl programların geliştirilebileceği gibi çalışmaların ve araştırmaların yapılması önerilebilir.

Kaynakça / References

Aktan, S. (2012). Öğrencilerin Akademik Başarısı, Öz Düzenleme Becerisi, Motivasyonu ve Öğretmenlerin Öğretim Stilleri Arasındaki İlişki. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 311843).

Bayrakçı, M. (2007). Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması. *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 198-210.

- Bembenutty, H. (2007). Self-Regulation of Learning and Academic Delay of Gratification: Gender and Ethnic Differences Among College Students. *Journal of Advanced Academics*, 18(4), 586–616.
- Can Aran, Ö. (2015). Öz Düzenleme ve Çalışma Becerileri Arasındaki İlişki. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5 (2), 207-220.
- Çetin, B. (2009). Yeni İlköğretim Programı (2005) Uygulamalarının İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Öz-Yeterliliklerine Etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(25), 130-141.
- Çetin, S. & Gelbal, S. (2008). Öz Düzenlemeli Öğrenme Üzerine Bir Çalışma, *8th International Educational Technology Conference (IETC-2008)*, April, Anadolu University, Eskişehir.
- Ertürk, H. G. (2013). Öğretmen Çocuk Etkileşiminin Niteliği İle Çocukların Öz Düzenleme Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 363224).
- Ertürk Kara, H. G. & Gönen, M. (2014). Okul öncesi dönemdeki çocukları öz düzenleme becerisinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(4), 1224-1239.
- Fındık Tanrıbuyurdu, E. (2012). Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 314894).
- Fındık Tanrıbuyurdu, E. & Yıldız, T. G. (2014). Okul Öncesi ÖzDüzenleme Ölçeği (OÖDÖ): Türkiye Uyarlama Çalışması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39 (176), 317-328.
- Harman, C.; Rothbart, M. K. & Posner M. I (1997). Distress and Attention Interactions in Early Infancy. *Motivation and Emotion*, 21(1),27-43.
- Jahromi, L. B. & Stifter, C. A. (2008). Individual differences in preschoolers' selfregulation and theory of mind. *Merrill-Palmer Quarterly*, 54(1), 125-150.
- Kandır, A. & Alpan, Y. (2008). Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının Etkisi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(14), 33-38.
- Matthews, J. S.; Cameron, C. E. & Morrison, F. J. (2009). Early Gender Differences in Self-Regulation and Academic Achievement. *Journal of Educational Psychology*, 101 (3), 689–704.
- Raffaelli, M.; Crockett, L. S. & Shen, Y. L. (2005). Developmental stability and change in selfregulation from childhood to adolescence. *The Journal of Genetic Psychology*, 166(1), 54-75.
- Rothbart, M. K.; Sheese, B. E.; Rueda, M. R. & Posner, M. I. (2011). Developing Mechanisms of Self-Regulation in Early Life. *Ulusal Sağlık Enstitüleri Dergisi*, 3 (2), 207–213.
- Smith-Donald, R.; Raver, C. C.; Hayes, T. & Richardson, B. (2007). Preliminary construct and concurrent validity of the Preschool Self-Regulation Assessment (PSRA) for field-based research. *Early Childhood Research Quarterly*. 22, 173–187.
- Tezel Şahin F. & Özyürek A. (2008). 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.
- Torun, A. (1989). A Preliminary Form of a Scale On Mother Attitudes Toward Highly Competitive School Entrance Exams for Fifth Grade Studens. *Master of Arts in Educational Sciences*.
- Türkdogan, A. (2014). Nicel, Nitel ve Karma Araştırma, ss.1-29. *Eğitim Araştırmaları* (Çev.Ed.: S. B. Demir). Ankara: Eğiten.

Öner, N. (1996). Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler, Bir Başvuru Kaynağı, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

Üredi, I. & Erden, M. (2009). Öz-Düzenleme Stratejileri ve Motivasyonel İnançlarının Yordayıcısı Olarak Algılanan Anne Baba Tutumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 781-811.

Weinberg, M. K.; Tronick, E. Z.; Cohn, J. F. & Olson, K. L. (1999). Gender Differences in Emotional Expressivity and Self-Regulation During Early Infancy. *Developmental Psychology*, 35 (1), 175-188.